

Podravski svati

Mihaldinec, Stela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:957605>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Stela Mihaldinec
Podravski svati
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, rujan, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Podravski svati

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Folklorna glazba

Mentor: Darko Đekić, prof., viši predavač

Student: Stela Mihaldinec

Matični broj: 0115077494

U Rijeci, rujan, 2024.

Zahvaljujem se svojoj obitelji i prijateljima na pruženoj podršci i razumijevanju tijekom mog studija, a profesorima na pruženom znanju i okruženju poticajnom za rast i napredak. Posebno se zahvaljujem svom mentoru, profesoru Darku Đekiću, na pomoći i strpljenju prilikom izrade ovog rada.

SAŽETAK

Diplomski rad temelji se na prikazu narodnog običaja svatova (vjenčanja) u Podravini, točnije običaja specifičnih za selo Virje. U uvodnom dijelu naveden je geografski smještaj Virja i njegova obilježja. Glavni dio podijeljen je na nekoliko poglavlja u kojem će biti detaljnije opisana narodna nošnja karakteristična za svatove u Virju, glazba i izvođači, te običaji koji se provode kroz sve dane prije svatova i na sam dan. U završnom dijelu napravljena je usporedba tradicionalnih svatova i suvremenog vjenčanja, odnosno usporedba koji običaji se još uvijek njeguju, koji su promijenili svoju ulogu kroz prošlost, te koji su potpuno nestali. Cilj ovog diplomskog rada je prikazati narodne običaje svatova, odnosno vjenčanja, koji su se obnašali u Podravini, točnije one koji su karakteristični za selo Virje i bližu okolicu.

The diploma thesis is based on the presentation of the folk custom of weddings in Podravina, more precisely the customs specific to the village of Virje. The introductory part lists the geographical location of Virje and its features. The main part is divided into several chapters which will describe in more detail the folk costumes characteristic of weddings in Virje, music and performers, and customs that are performed through all the days before the wedding and on the day itself. In the final part, a comparison is made between traditional weddings and modern weddings, i.e. a comparison of which customs are still cherished, which have changed their role through the past, and which have completely disappeared. The aim of this diploma thesis is to show the folk customs of wedding parties that were held in Podravina, specifically those that are characteristic of the village of Virje and the surrounding area.

Ključne riječi: narodni običaj, Podravina, Podravski svati, folklorna glazba

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FOLKLOR.....	2
3. GEOGRAFSKI POLOŽAJ VIRJA.....	3
4. OGLEDI I SNUBOKI.....	4
5. SVATOVI.....	8
5.1. SUBOTA	12
5.2. NEDJELJA.....	17
5.3. PONEDJELJAK.....	26
6. SVATOVI.....	33
6.1. ŽENSKA NOŠNJA.....	33
6.2. MUŠKA NOŠNJA.....	36
7. GLAZBENI SASTAV	39
7.1. MUŽIKAŠI	39
8. PJESME I PLESIVI.....	43
9. SVATOVI U DANAŠNJE VRIJEME.....	58
10. ZAKLJUČAK.....	61
11. LITERATURA	62

1. UVOD

U ovom diplomskom radu obrađena je tema narodnog života i običaja koji su se odvijali prije, tijekom i nakon svatova u Podravini, preciznije u Virju. Virje je selo koje se nalazi između Bilogore i rijeke Drave, te je samim time smješteno u samom srcu Podravine. Zbog utjecaja raznih kultura kroz godine na području Podravine između svakog sela ima razlika u običajima, ali i u govoru iako su svega udaljena nekoliko kilometara. Izrazito je važno da se način života i običaji zabilježe kako se ne bi miješali s drugima, te kako bi budućim naraštajima mogli prenijeti dio njihovog identiteta. Cilj ovog diplomskog rada je prikazati narodne običaje svatova koji su se obnašali u Podravini, točnije one koji su karakteristični za selo Virje i bližu okolicu.

Metoda korištena za izradu ovog diplomskog rada je metoda kompilacije odnosno tema je istraživana uz pomoć djela drugih autora, te uz pomoć usmene predaje ljudi koji su prepričali vlastita iskustva i doživljaje.

2. FOLKLOR

Prema Hrvatskoj enciklopediji, Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža iz 2024. godine, riječ folklor dolazi od engleske riječi *folklore* koja je nastala od riječi *folk* što znači puk ili narod i *lore* što znači nauka, odnosno znanje. Tamo se navodi da je folklor stvaralaštvo neke kulturne zajednice čiji je temelj upravo na tradiciji, te da to stvaralaštvo pojedinci ili skupine uče i reproduciraju bilo usmeno, oponašanjem ili na neki drugi način. Time se zapravo izražava socijalni i kulturni identitet te zajednice. Folklor označava kulturu naroda, odnosno puka, a u Hrvatskoj je to zajednički naziv za tradicijsku umjetnost koja obuhvaća usmenu ili pučku književnost, glazbu, ples, dramski izraz, te likovno stvaralaštvo.

„Pojam folklor prvi je upotrijebio William Thoms 1846., označivši njime stvaralaštvo i tradiciju priprostih, neškolovanih ljudi. U 1880-ima izraz je već bio proširen po cijeloj Europi i Americi, premda nije imao posvuda isto značenje. Ponekad podrazumijeva samo tzv. duhovnu kulturu ili, još uže, tradicijsku umjetnost te posebice samo usmenu književnost. Drugdje se proširio na sveukupnu, tj. i na tzv. materijalnu i duhovnu kulturu neškolovanih gradskih, a osobito seljačkih društva. Slojeva u urbaniziranim kulturama. God. 1950. postojalo je već dvadesetak različitih shvaćanja folklor, no svima je bila zajednička spoznaja da se prema funkciji, načinu nastanka, prenošenja i očuvanja te po specifičnom umj. izražavanju folklor razlikuje od školovane, odnosno tzv. elitne ili visoke umjetnosti (umj. književnost, glazba, ples, slikarstvo i sl.) ... Suvremeni pristupi ne tumače više folklor samo kao baštinu preuzetu tradicijom iz davnine, nego ga shvaćaju kao način neposrednog umjetničkoga komuniciranja među ljudima u malim skupinama, kao proces stvaranja u spontanom izravnom dodiru izvođača i publike., (Hrvatska enciklopedija, Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, 2024.)

3. GEOGRAFSKI POLOŽAJ VIRJA

Selo i općinsko središte Virje, prema Hrvatskoj enciklopediji, Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža iz 2024. godine, nalazi se 9 kilometara sjeverozapadno od grada Đurđevca, te spada u Koprivničko-križevačku županiju, odnosno u područje Podravine. Tamošnja župa sv. Martina spominje se u popisu iz 1334. godine, a u drugoj polovici 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća bilo je poznato kao najveće selo u Hrvatskoj, no od tada mu broj stanovnika počinje opadati.

Podneblje u kojem se nalazi Virje, nizinskog je reljefa s mnoštvo livada, šuma, polja, pašnjaka i vinograda čiji se motivi često mogu pronaći u pjesmama i književnim djelima pisaca s tog područja, a samim time i u narodnim napjevima.

Stanovništvo Virja većinom se bavilo poljodjelstvom, odnosno uzgojem pšenice kukuruza, vinove loze, te uzgojem raznog voća i povrća. Osim poljodjelstva bavili su se i stočarstvom, s naglaskom na uzgoj svinja i junadi, te na mliječno govedarstvo. Takav način života značajno je oblikovao način života ljudi u tom području. Takav način života kod nekih se zadržao do danas, no broj je značajno pao zbog migracije ljudi u urbaniziranija područja.

Područje Podravine, na kojem se nalazi i selo Virje, spada u panonsku folklornu zonu. Panonska folklorna zona prostire se na području istočno od Zagreba, a sjeverno od Save i Dunava.

Slika 1 Prostor Panonske folklorne zone. Pribavljeno 26.8.2024. sa <https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>

4. OGLEDI I SNUBOKI

Prema knjizi Virje na razmeđu stoljeća iz 1987. godine, autor M. Dolenc Dravski navodi „Mladi se se ljudi – dekle i dečki – spoznavali za vreme vekšega posla na polju, sinokoši, v goricaj, a vu takve vekše posle spadalo je kopanje kokuruza, kopanje goric, žetva, zgrinjanje sena, prelci, čehali, dok so se gorice brale, a spoznavali so se i na ples, na nečijejo tuđejo svate. Dok se je kokruz runjil, bil je isto tak ples, a bili so skupa i dok so se konoplje i predivo pukali ili tokli, dok se je šenica mlatila, ritek stepal, dok se je zidalo pri nekom, ili se je krovna građa delala. Ače se dečko i dekla neso poznali, išlo se je na takrečene o g l e d e. Obično je bilo tak da je jedan znal i poznal peršono z kojom bi se rad ženiti, a drogi neje. Te oglede je nešče naprvo dogovoril koj je se znal i poznal, a za žene koje so se z tem bavile i svate prislaguvale i dečke k deklam pripašuvale, reklo se je da bodo čizme i obrisača zaslužile.“

Mladi ljudi su se tada upoznivali kada su radili u polju, u goricama¹, na čehaljcu², u svatovima, u crkvi, na proštenjima ili na plesovima. Kako su se društvena događanja održavala najčešće ljeti, tako su se i mladi ljudi u to vrijeme najviše upoznivali. Ukoliko su se jedno drugome svidjeli družili su se kroz cijelo ljeto sve do Sesveta kada je najčešće bilo vrijeme prošnje. U to vrijeme kretali su puntari, odnosno bake, strine, tete, ujne i ostale žene iz sela koje nisu u krvnom srodstvu s deklom³ ili dečkom. One su dolazile k dečkovom starješini i pričale razne priče kako bi dekla koju su je sin odabrao ispala što lošije. Zbog takvih priča često se na kraju dekla i dečko nisu vjenčali. No, ako se dekla i dečko nisu upoznali, išli su na takozvane „oglede“, odnosno upoznavanje. Oglede⁴ su dogovarale žene koje su se bavile sa svatovima⁵ i birale su koji dečko bi odgovarao kojoj dekli, kako bi „zaslužile“⁶ čizme.

¹ Gorice - vinograd

² Čehaljec - društveni događaj na koji se zvalo sumještane gdje su žene i djevojke trgale perje za jastuke i poplune, dok su se muškarci družili, te je nakon toga bilo zajedničko druženje uz ples i pjesmu

³ Dekla - neudata djevojka

⁴ Ogleđi - upoznavanje budućih mladenaca

⁵ Svatovi (svati) - vjenčanje

⁶ Zaslužiti - zaraditi/dobiti

Prema autoru I. Ivančan u knjizi Molve narodni život i običaji iz 1998. godine, jedan od razgovora između budućeg mladenca i žene zadužene za oglede zvučao je ovako:

„-Joška, em sem čula da se boš ženjl. -Bom se ženjl, majka, bom. – Pak jel koga imaš na redu? -Ponađaju mi to i to, ali mi se je ne će. Kataleno Šanjićevo, nego da bi štel Lončarovu. Njo probajte, njo oču. -Bom govorila dok nešče nadide.“

Ili u drugom slučaju:

„Bili smo pri liciteru. Ja sem si zela litro gverca. -Bi šteli dati Marico zamoš?

Došla dekla svaku.

-Kaj Cila, jel bomo k jeseni plesali? -Bomo ako dečka najdemo. -Pak za dečke neje teško, vičo celo leto po potu. Koga imaš na redu? -Vam je blitu v sosedstvu, samo mu treba reči. -Koga? -Boltina Vincekov. -Dobro, pak ja mu bom govorila.“ Iako se ovakve dijaloge moglo čuti u susjednom selu Molve, možemo zaključiti da su jednake dogovarale i vodile u Virju.

Slika 2 Čehaljec. Pribavljeno 26.8.2024. sa <https://www.youtube.com/watch?v=pJ32PhRGcXw&t=3437s>

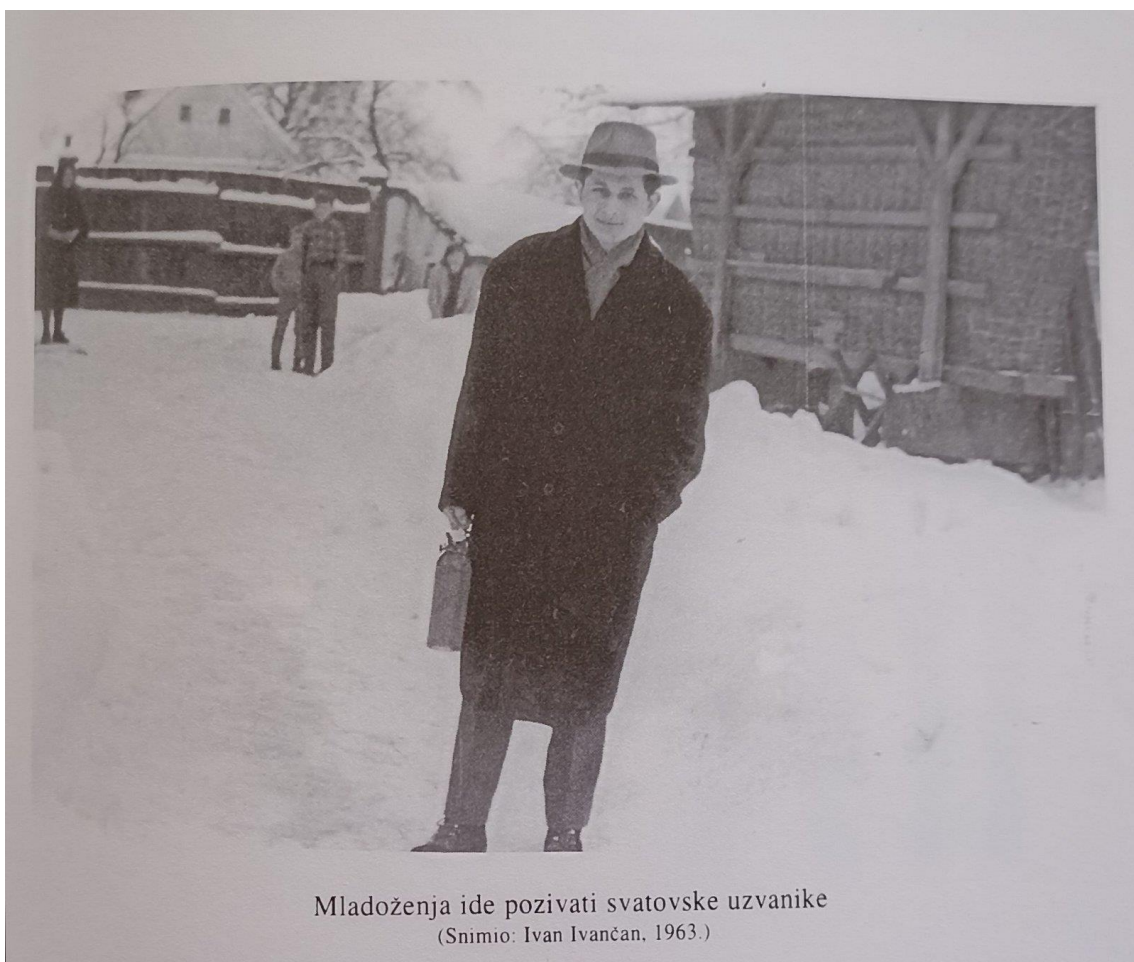

Slika 3 Žene na čehaljcu. Pribavljeno 26.8.2024. sa <https://www.youtube.com/watch?v=pJ32PhRGcXw&t=3437s>

Postojala su nepisana pravila tko se s kime smije ženiti, odnosno udavati. Bogati su se vjenčali međusobno, a siromašni međusobno, te se većina vjenčala unutar sela. Dečki su se najčešće ženili s 23 ili 24 godine, dok su se djevojke udavale sa 16, 17 ili 18 godina. One koje su prešle 20 godinu života, a nisu se udale, nazivali su „stare dekle“.

Također, u knjizi *Virje na razmeđu stoljeća*, autor (M. Dolenc Dravski, 1987.) ovako opisuje snuboke. „Dok se je donekleč prisložilo, došli so na red s n o b o k i. Bo se reklo: išlo se je k dekle v prošnjo. Vu prošnjo (snoboke) so išli japa i mati, a dečko je došel malo kesne (pol vure za japom i materom). Nosil je lampaš (okre 1940. leta) i dar š čem je bodo darovali. Okre 1940. leta išla je jena oprava, vezda ido i dve, kad je svet postal bogateši. Na snoboke so imeli dogovore. Deklo pitajo je l' oče toga i toga dečka. Ili: - Je l' očeš biti naša sneha?! Ako se dekla z tem slaže, daje odgovora. Veli: - Oču biti vaša sneha! Ili: - Pojem za njega! Posle toga se ide k večerji. Deklini roditelji vele kej i kuliko ji dela bodo dali, dogovore se i gda bodo svati, koji možikaši bodo igrali, a možikaše plača mladoženja. Tu se uglave i se druge pojedinosti za klencere, klencerice, što bude kej nabavil i tak. Posle snobokov došel je red na zapis i ozov.“

„Svemu tome (vjenčanju i pripremama za vjenčanje) prethodili su snuboki kada su par mjeseci prije mladoženja s roditeljima došli prosit mladu i dogovoriti datum svadbe. Crkveni ozovi (npr. taj i taj uzima tu i tu) bili su tri nedjelje uzastopno prije svatova. U tom vremenu vjernici su imali pravo prigovarati ako je tko imao što protiv.“ (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

Mladoženja ide pozivati svatovske uzvanike
(Snimio: Ivan Ivančan, 1963.)

Slika 4 Mladoženja ide pozivati svatovske uzvanike. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

5. SVATOVI

Svatovi su se u Virju održavali samo u određeno vrijeme u godini, od prvog siječnja do Pepelnice i u jesen, od prvog studenog do adventa. U korizmi i adventu plesanje je bilo zabranjeno, pa se tako ni svatovi nisu održavali u to vrijeme.

Svatovi su se pretežno održavali nedjeljom, dok su pripreme trajale cijeli tjedan. U nedjelju tjedan dana prije svatova donosio se trošek⁷, odnosno sve ono što je bilo potrebno za pripremu kolača i torte. U ponedjeljak, prije svatova, žene su započele s pečenjem sitnih, suhih kolača, a pekale su ih sljedeća tri dana. U četvrtak su klale i čupale mladinu⁸, te cifrale⁹ torte, dok su muškarci klali svinju. U petak su žene izrađivale ukrase za kola i prostor, te kitice za uzvanike. Ukrasi su izrađivani od materijala koje su imali kod kuće i krep parira. „Uzvanici su nosili stroška za pripremu svatova bila su to jaja, maslac, šećer, čokolada. Dok se nosil trošek zapisivalo se koliko je ko dal da dok su ovi imali svate da se znalo vratiti. Kolači su se pekli od ponedjeljka. Pripreme je vodila glavna gazdarica kojoj se plaćalo, a pomagale su žene koje su bile pozvane u svatove. Obično četvrtkom je bilo kolinje, kada su se klale svinje i radile krvavice i kobasice što je bilo uz hladnetinu obavezni dio hrane. Četvrtkom su se klale i kokoši i pilići koje su također donosili uzvanici.“ (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

⁷ Trošek - materijal za izradu kolača i torte

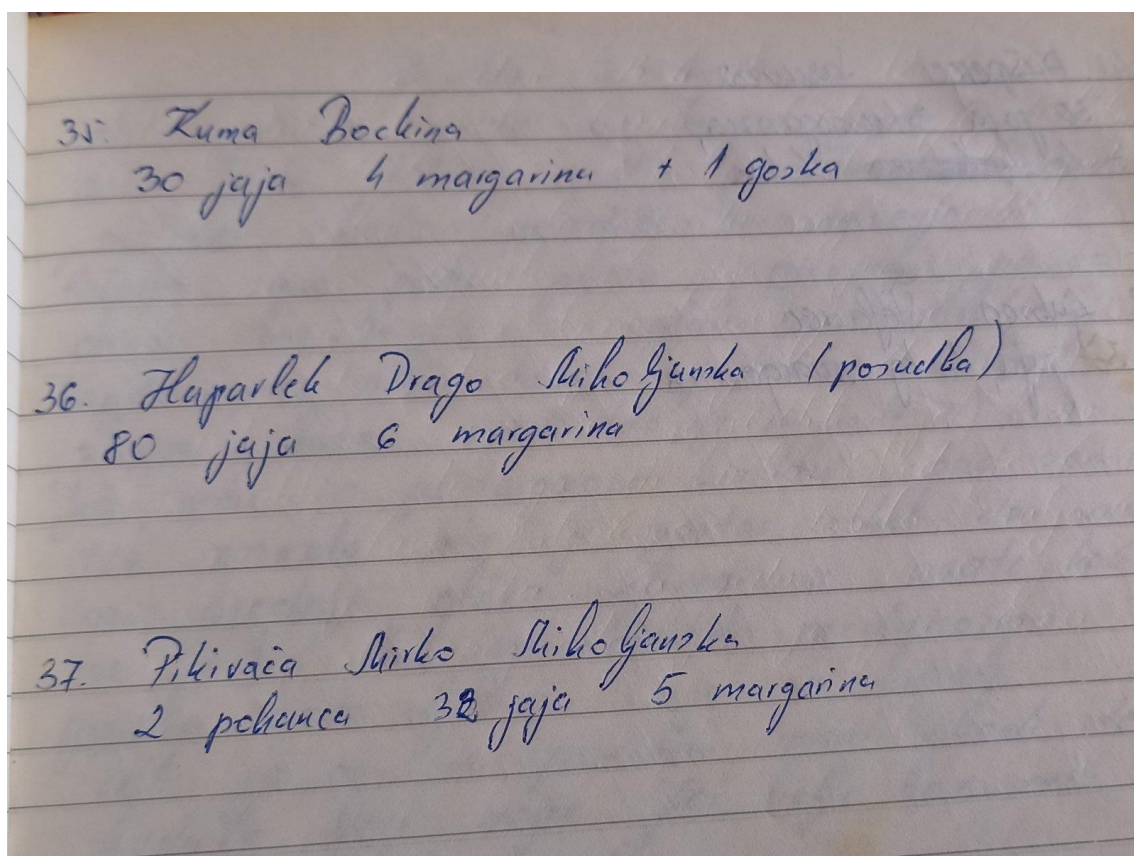
⁸ Mladina - kokoši, perad

⁹ Cifrati - ukrašavati

Slika 5 Žene sa svatovskim kolačima. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6

Slika 5 prikazuje žene i djecu u tradicionalnoj odjeći koje su sudjelovale u pripremi kolača, torti i ostalih jela za svatove.

Slika 6 Zapis troška sa svatova 1993. godine M. Ivančan

Na slici 6 prikazan je dio gostiju koji je donosio troška na svatove. Zapisivalo se tko je što i koliko donio. Također, na slici 7 možemo vidjeti detaljan zapis događaja kroz dane pripreme za svatove. U tim zapisima mogu se pronaći točna zaduženja svake osobe, koliko je tko pomogao, koliko je netko bio uspješan u izradi kolača, te razne smiješne i stresne situacije. Žene koje su sudjelovale u pripremi zapisivale su kako su sve organizirale, te svoje emocije koje su se javljale tijekom priprema. U tim zapisima možemo iščitati i socijalni aspekt ljudi iz toga sela, odnosno tko koga nije volio, tko je bio marljiv, a tko je došao samo kako bi vidio tko koliko ima.

1. dan 1. II 1999

Dorekli smo se u dom, glavna gazdarica Ivančan Slavica koja tepe ženama dužo zlato a Višnja Keček je djete koje nije radilo takve kolače. Ispekla 12 vrsti kolača ali premalo kitlincov. Bile prisutne Špojar Tola, Herman Jarminka, Krečmar Slavica stara kuma Bertina Kunjica se nije ni pojavila. Radile do 11 sati a i počele u 11. Gjubica Kapitančić nije se pojavila zrela Stara Balaskova bila je i ona da nije došla zato jer je na djete i da joj ngram ako oću da dojde nabaviti dva peka (dvopeka) samo ngram s koje pekane. Sanja Pitiravača cijeli je dan delala šapice i srca. U sali mladih zadrugara bili su muški stic, garda, Davor, Damir, Ivo Herman, Dario, Kristijan, Širko Krečmar i Ivo Balasko. Mladoženja se skintil i to zresna. ~~Kej~~ Dedo nam je popodne bil sam doma jer je u dom došla baka s Josipom i bilo mu je tak lepo kej se je ion skintil bože od mladoženje. Davor je izjavil da se ove godine ne ženi a Gjuba Hajdinjakova je sudok.

Slika 7 Zapis žena koje su sudjelovale u organizaciji svatova 1993 godine iz privatne bilježnice M. Ivančan

5.1. Subota

Dan prije svatova, u subotu, posteljari su bili zaduženi voziti mladenkinu odjeću, posteljину, ormare i postelj¹⁰ k mladoženji. Postelju su vozili dečki i cure koji se još nisu vjenčali. Kola su vukli najljepši konji u selu i okitili su ih sa ukrasima od krep papira. Najčešće su išla dvojica kola, jedna s mladenkine strane i jedna s mladoženjine, a ako su bili bogatiji svatovi išla su i treća kola. Na kola se stavljala zastava koju je držao zastavnik. Na prvim kolima, na kojima se vozila postelj, sjedila je krsna kuma koja je držala kip (svetu sliku). Iza njih su išle ostale žene iz obitelji koje su brinule o posteljini, a s njima je išao i ormar čiji je ključ mladenka morala dati mladoženji. Seoske žene su izlazile na ulicu kako bi vidjele koliko su debeli vankuši¹¹ kako bi se vidjelo mladenkino bogatstvo. Posteljari su imali svoju pjesmu:

Plači, majka, makar ti se neče
kad se ruho iz dvorišta kreče.
Kad je ruho na kola složeno,
srce majke jače rastuženo.

¹⁰ Postelj - krevet

¹¹ Vankuš - jastuk

Slika 8 Posteljari. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Slika 9 Pogačari. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Slika 10 Posteljari. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6

Mladenci pred okićenim kućnim ulazom
(Snimio: Ivan Ivančan, 1963.)

Slika 11 Mladenci pred okićenim kućnim ulazom. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

Autor M. Dolenc Dravski u knjizi iz 1987. godine, Virje na razmeđu stoljeća navodi: „CIMERI so jedan del virovskeje svatov, a obdržavali so se v soboto pri mladenki. Razme se, cimeri se neso navek obdržavali na isti način. Vu nekojejo podravskeje meste se je za cimere reko „venci“. Na cimere je išla možika, zastavnik, podsnehalja, mladoženja i starešina. Deklina mati je imela tanjera plehenoga (vu noveše vreme išel je porculanski) i dupljera kojega je pred njemi vužgala. Vutomtoga je mladoženja trebal nekakvoga dara dati. To so se vekšinom davali novci (išla je najvekša novčanica od novcev v državi, ali samo jena, a ne više njejo). Mlada i mladoženja so stali jeden naspram drugoga. Dekla je imela beloga našlinganoga ropčeca od bolšega, tenšega platna, a mladoženja je moral imeti lajbeca ili kaputa z luknjicami. Mlada je tri pot prepeljuvala ropčeca čez luknjico. Saki pot mu je mogla nosa obrisati, ače je stigla, a on je nastojal to sprečiti (prijel jo je za roko). Ače mu je nosa obrisala, ondar se je reklo da bode ona gazda pri hiži. Ače neje bilo matere žive, ondar je na cimere išla krsna kuma, teca ili nešče drugi koj se je staral o ti dekli, i koj jo je – kak se ono veli – otrantil i na noge postavil.“

Isti dan navečer su se kod mladenke održavali cimeri. Na cimere su išli mužikaši¹², zastavnik, podsnehalja, mladoženja i starješina (najčešće otac od mladoženje). Prije ulaska u kuću domaći i svatovski starješine su razmijenili boce s vinom, a mužikaši su svirali „živeli-marša“ za vrijeme kojeg se ulazilo u kuću. Uzvanici su na ulazu dobili kitice (ružmarina) koje je dijelila cimerica, odnosno prva klencerica, a drugu večer je mlada dijelila svatovske ružice. Mladenkina mama imala je tanjur i dupljera¹³ kojeg je palila pred njima. U to vrijeme mladoženja je davao poklon, najčešće se davala najveća novčanica, ali samo jedna. Na tanjur su stavili prstenje koje je mladenkina mama posvetila svetom vodom. Nakon toga, budući mladenci su stali jedan nasuprot drugoga, mladenka je morala tri puta provući rubac kroz rupu na mladoženjinom lajbecu¹⁴ ili kaputu. Svaki put kada ga je provlačila kroz rupu morala je mladoženju obrisati po nosu, dok je on to

¹² Mužikaši - tamburaški sastav

¹³ Dupljer - svijeća

¹⁴ Lajbec - prsluk

pokušavao spriječiti. Ako mu je uspjela obrisati nos, reklo se da će ona biti „gazda pri hiži“, odnosno glava kuće. Nakon toga mužikaši su svirali „Tro(lj)njaka“ i svi gosti su sjedali za stol. Nakon večere se ponovo svirao i pjevao Tro(lj)njak. Nakon pjesme i plesa, oko ponoći gosti odlaze doma i s time završavaju cimeri. (M. Dolenc Dravski, 1987.)

5.2. Nedjelja

U nedjelju oko deset sati počeli su se skupljati gosti i oni koji su bili zaduženi za razne poslove oko pripreme za vjenčanje. Mladenku je došla pripremati samouka selska frizerka te se zatim mladenka oblačila u posebnu odjeću koja je bila potpuno bijela.

Slika 12 Dolaze svatovski uzvanici. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

Slika 13 Okupljanje svatova. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

Kako bi sve na svatima išlo po redu podijeljene su razne dužnosti. Domaće starešine, odnosno očevi mladenaca, su držali govore, dočekivali goste, određivali kada se ide za stol i brinuli da gosti uvijek imaju za jesti i piti. Starešina svatovski je bio muškarac koji je bio najveća mladoženjina rodbina. Njegova dužnost bila je biti svjedok na vjenčanju, držati govore i spremati svate, te ih odvesti k mladoženji.

Zastavnik je bio neoženjeni muškarac koji je išao na cimere s mladoženjom. Također, on je vodio mladu na vjenčanje, dok je mladoženja išao s cimericom. Zastavnik nije išao u crkvu na vjenčanje, već je mužikaše odveo u obližnju „bertiju¹⁵“ gdje su svirali. Nakon mise zastavnik im mora dati „na cicaljin“ (sto hiljada dinara svakom mužikašu) i ovaj puta vodi cimericu doma k mladoj, a mlada ide s mladoženjom. Kad su došli s

¹⁵ Bertija – ugostiteljski objekt

vjenčanja uslijedilo je slikanje i zastavnik je morao sjesti s mladenkine lijeve strane u rukama držeći tanjur i jabuku. Nakon slikanja se išlo za stol, zastavnik je nosio prvu zdjelu s juhom pred mladence i jukao, a mužikaši sviraju marš. Ako je zaboravio jukati morao je popiti koliko je domaći starješina odredio, obično 2-3 litre vina. Zastavnik je morao voditi brigu da mužikaši dobro zabavljaju goste i platiti im ako nisu htjeli svirati. Prije završetka svatova kod mladenke i odlaska k mladoženji izvodi se ples vanjkušec. (M. Dolenc Dravski, 1987.)

Oko dva-tri sata svatovi su išli od mladenke do mladoženje u povorci. Ovaj puta mlada i mladoženja nisu išli na početku povorke, već na kraju, ali ispred mužikaša kako bi ih svi u seli mogli vidjeti. Kod mladoženje ih dočekuje njegova mama koja ih posveti, dok domaći i svatovski starešine drže govora. Nakon toga slijedi zdravica i idu za stol, dok mužikaši ponovo sviraju tro(lj)njaka. Nakon večere mlada pleše sa svekrom da se vidi da li ima nekakvu manu. Plešu se polka, tanca ili podravski drmeš. Nakon što mladenci odlaze na spavanje gosti ostaju pjevati i plesati do sitnih noćnih sati.

Slika 14 Svatovski stol. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

„U nedjelju se dolazilo na froštukelj (doručak), krvavice, kobasice, dinstano kiselo zelje, krumpir, hladetina, pečeni pilići i digani kolač. Vjenčanje je najčešće bilo kod svečane mise u 11 sati. Po mladenku su došli u povorci uz muziku. Naprijed je išao mladoženja s zastavnikom, iza klinceri i klincerice obučene u narodne nošnje (bijele bluže, potsuknje i plave faldane haljine). Na kraju povorke su išli vjenčani kumovi i kume također obučeni u narodne nošnje. Kume su imale tamno crvene faldane suknje i fertun, a na glavi crvene šamije (marame) posebno vezane. Kume su se zvale potsnehalje. Kod dolaska u mladenkinu kuću dočekao ih je domaći starješina i pitao po šta su došli. Nakon dogovora puštali su mladoženju u kuću tražiti mladenku. Često su obukli staru babu i pitali el to ta.“ (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

Slika 15 Okupljanje svatova. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

Isto tako navodi: „Cimerica je bila zadužena staviti kitice i ružmarin prvo klincerima i klincericama, a zatim svim svatovima. Mladenku je putem vodio zastavnik, a mladoženja je išao drugi s klincericom. Kod oltara je zastavnik predao mladenku mladoženji. Nakon povratka iz crkve se slikalo, održao govor i naravno dobro nazdravilo uz rakiju i domaće likere. Rakija je često bila stara kao i mladenka jer se čuvala za tu prigodu. Uz muziku se išlo za stol i to tako da su mladenci sjedili ispod zrcala koje je bilo ukrašeno pletenim vijencima i ružama od krep papira. Na zrcalu je pisalo „Živjeli mladenci“. Obavezno se molio Očenaš, a zatim je zastavnik nosio juhu ispred mladenaca, naravno uz muziku. Mladenci su jeli iz jednog tanjura kako bi pokazali da su sada jedno i da moraju sve dijeliti i dobro i zlo. Za glavni ručak je bila juha, hrenov sos, kuhano kokošje meso, a ako su domaćini bili imućniji i kuhana junetina. Zatim je tu bilo pohano meso, krumpir, pečeno meso, štrukli, prkači. Poslije se plesao prvi ples. Poslije večere su se igrale razne igre šeširi na glavi i plesala su se kola. Oko ponoći bila je druga večera kada se najavio odlazak mladenke u novi dom. Starješina je zvaao mladenkine roditelje da

im dadu blagoslov, a oni bi odgovarali „Nek ih Bog blagoslovi“. Plesalo se kolo vanjkušec nakon čega se mladenka opraštala s roditeljima, braćom kao i sa svom rodbinom. Bila je i prigodna pjesma „Oprosti mi mila majčice ako sam ti nešto zgriješila, dosada sam tebe slušala, a od sad ću slušati svekrvu.“ Obično se u povorci kretalo između jedan i dva sata u noći. Mladenci su išli na kraju povorke ispred kumova zbog toga da ne idu prvi kako ih nitko ne bi urekao tj. kako im babe ne bi napakostile. Kod dolaska, opet su tražili blagoslov mladoženjinih roditelja. Plesalo se do jutra. Mladenci su se najčešće iskrali neprimjetno i otišli na spavanje. Da se našale znali su krivo složiti daske na krevetu kako bi prepali u krevet kod lijeganja. Znali su ispod kreveta pustiti i ježa i razne druge smicalice.“ (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

Slika 16 Svatovi. Ivančan, I. (1998., 28.10.)

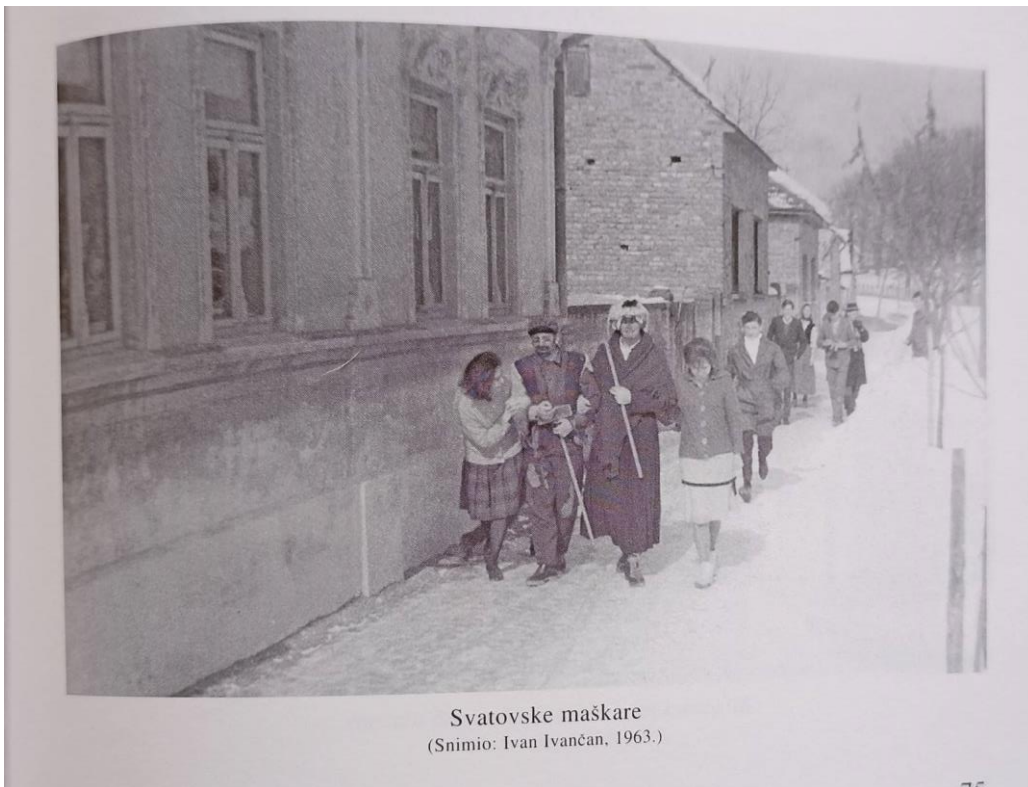
Slika 17 Slikanje s mladencima. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Slika 18 Svadbena fotografija. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6

Slika 19 Svadbena povorka. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Svatovske maškare
(Snimio: Ivan Ivančan, 1963.)

Slika 20 Svatovske maškare. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Svatovske maškare (krupni plan)
(Snimio: Ivan Ivančan, 1963.)

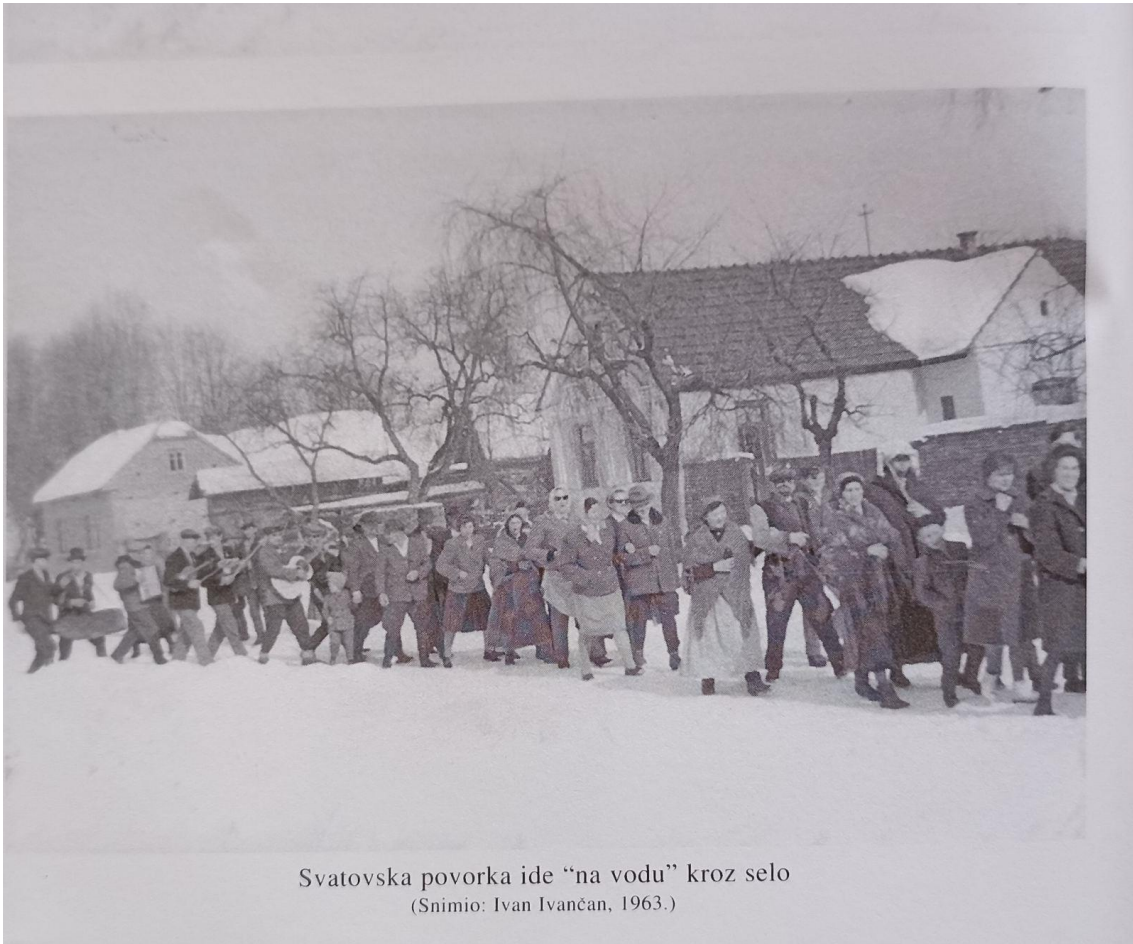
Slika 21 Svatovske maškare (krupni plan). Ivančan, I., (1998., 28.10.)

5.3. Ponedjeljak

U ponedjeljak ujutro mlada snaha je obukla novo ruho koje joj je kupila svekrva, crvenu suknju, crvenu šamiju¹⁶, bijelu naštrikanu bluzu i vestu, te otišla na misu. Po povratku morala je polijati kuću koja je bila od blata kako se ne bi prašilo, pospremiti sve od jučerašnje svadbe i pomesti kuću. Za to vrijeme skupili su se gosti kako bi se nastavile svatovske ceremonije. „U ponedjeljak je mlada morala prva ustati kako bi pomela kuću. Jedna mladenka je kako su joj rekli da mora sve poštovati dok je mela rekla i cucku (psu) koji je bio ispod stola „cucek meknite se“. To je čuo svekar i rekao da ne mora cucka poštivati na što je ona odgovorila „em japek meni je svejedno el cucek el Vi.“ Glavni dio svatova treći dan bio je kod mladoženje. Nakon doručka prepričavali su se događaji od jedan dan prije, ko se najviše napio ko je koliko puta padal po putu do kuće. Plesalo se do ručka. Poslije ručka oblačili su svi narodne nošnje i kretalo se u povorci na zdenec¹⁷ po vodu za umivanje. Mladenka je nosila kriglu.“ (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

¹⁶ Šamija - marama koja se nosi na glavi

¹⁷ Zdenec - bunar

Slika 22 Svatovska povorka ide "na vodu" kroz selo. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Slika 23 Formiranje svatovske povorke. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Nakon što su se svi gosti najeli i popili, išlo se na zdenec. U povorci do zdenca prvo idu mlada i zastavnik, a za njima mladoženja i prva podsnehalja (cimerica), zatim klencerice i klenceri, te ostali gosti i mužikaši. Iz zdenca se izvuče voda i zagrabi s kriglinom¹⁸. Zastavnik s mladom hoda tri puta oko zdenca. Prva dva puta mlada snaha s nogom trkne kriglu s vodom, a kada dođe treći put do njega uzima ga u ruke i daje ga prvoj podsnehalji. Nakon toga mlada snaha i zastavnik plešu polku kako bi se vidjelo da li je mlada šepava i da li može plesati, te se vraćaju k starešini i zatim k mladoženji kako bi ih što više ljudi u selu vidjelo. (M. Dolenc Dravski, 1987.)

¹⁸ Kriglin - krigla

„Oko bunara se plesalo i to prvo zastavnik kako bi svi okupljeni vidjeli da nije šepava. Muški članovi u ruci su nosili boce s vinom i nuđali sve koji su došli pogledati, a dijelili su se i kolači. Poslije zdenca mladenku su dolazile posjetiti „pogačarke“. Obično su došle kolima koja su bila okičena. Putem su pjevale prigodne pjesme. To su uglavnom bile mladine krsna i firmana kuma, strine, tete. Svrha posjete je bila da provjere kako su ju primili u novoj kući i donesle su joj tortu, kolače, pečenu kokoš kako bi imala izobilje u budućem životu. Za večeru su mladenkini gosti dolazili opet u povorci uz muziku s poklonima k mladoženji. Tamo je prije večere bilo darivanje. Zastavnik je imao oko vrata vezeni ručnik i išao od gosta do gosta s tanjurom na koji su mu stavljali novac, a podsnehalje (vjenčane kume) preuzimale su poklone. Nakon nekoliko plesova odlazili su natrag mladenkinoj kući. Veselje se nastavljalo kod jednih i drugih do dana. Kod razilaženja pile su se putne: „odi vrni se popij još jednu putnu“. Često na kraju nije bila jedna putna već nekoliko njih. Obično srijedom poslije svatova bio je čehaljec. Zvale su se susjede i rodbina na čehanje perja koje su skupljali dok su se klale kokoši sa svatova. Poslije čehaljca jeli su se svatovski kolači, pjevalo se, došli bi i mužikaši te dečki iz sela. Igrale su se razne igre, plesala kola „Igraj kolo“ i „Lepa Anka“. Razilazilo se u jutarnje sate. Na svatovima su se često pronalazili novi zaljubljeni parovi., (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

Slika 24 Svati idu na zdenec . M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Slika 25 Ples na zdencu. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Slika 26 Svati na zdencu. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

Vmivanje je još jedan običaj vezan za svate koji se održavao oko šest sati u ponedjeljak. Mlada snaha je umivala svakog gosta s vodom koju su donesli iz bunara. Zastavnik je stajao kraj nje i brisao goste. U ruci je držao tanjur u kojeg su gosti ostavljali novce za mladu i mladoženju. Slijedeći dan u utorak gosti su znali doći na jelo za ostanke, odnosno počistiti sve što je ostalo od svatov kako se ne bi pokvarilo. U srijedu ili petak nakon svatov slagao se čehaljec. Na čehaljcu žene čehaju perje za blazinu za mladence uz pjesme, dok muževi u drugoj prostoriji kartaju. Nakon toga se svi zajedno druže, pjevaju i plešu do deset sati, a ako su veseliji i duže. (M. Dolenc Dravski, 1987.)

Slika 27 Virovski čehaljac. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

6. SVATOVI

6.1. Ženska nošnja

Tijekom prve polovice 20. stoljeća Podravci su se odijevali u domaće ruho. Platno za izradu odjevnih komada žene su izrađivale u vlastitim domovima.

M. Dolenc Dravski u zborniku iz 1987. godine, *Virje na razmeđu stoljeća*, ovako opisuje mladenkinu odjeću: „Jotec i mati trebali su globoko v žep posegnuti aće so šteli se probaviti kej je jedni mladenki trebalo dok je išla zamoš...Vu stareše vreme so išli takrečeni ropci merinjaki. To so bile kakti malo vekše šamije, ali merinjak neje išel na glavo, nego je išel na preklop prek pleč. Bili so ti merinjaki svilni ili štofeni, tenki, na ružice, a imeli so šrancele, bil je i gandlin (takrečena bordura)... Najviše so bili crni, a cvetje je bilo vu raznejo farbaj, a bilo ji je i kej so bili plavi, čandavi ili žoti. Cipeli so bili takrečeni gležnjaki, visoki cipeli na žnjoranje, a nosili so se i sandali niski. Vu stareše vreme išlo so opanki („kapčasti“), drevenjaki, kloppe.“

Slika 28 Podravski svati. Pribavljeno 26.8.2024. sa <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/vijesti/kultura/premijera-nataraci-revelina-lindovi-39-podravski-svati-39-odusevili-publiku-556734#&gid=1&pid=2>

Kasnijih godina mladenkina odjeća sastojala se od šljahera¹⁹ koji je visio skoro do zemlje, nafaldane suknje koja joj je sezala sve do vrha bijelih cipela, a bluza je bila bijela, dugih rukava i s bijelim gumbima. Na prsima je imala ružicu s ružmarinom, a u rukama je nosila puketo²⁰ napravljenu od papira od kojega su napravljene ruže. Klincerice nosile plave suknje, bijele košulje, bijele veste ili vonjenjake, odnosno vunene marama, bijele rukavice i pukete. U ponedjeljak ujutro mlada snaha je obukla novo ruho koje joj je kupila svekrva, crvenu suknju, crvenu šamiju (marama koja se nosi na glavi), bijelu naštrikanu²¹ bluzu i vestu.

Slika 29 Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

¹⁹ Šljaher - mladenkin veo

²⁰ Puket - buket cvijeća

²¹ Naštrikanu – vezenu

Slika 30 Mladenci (krupni plan). Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Slika 31 Mladenka s "klencerom" i "klencericom". Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

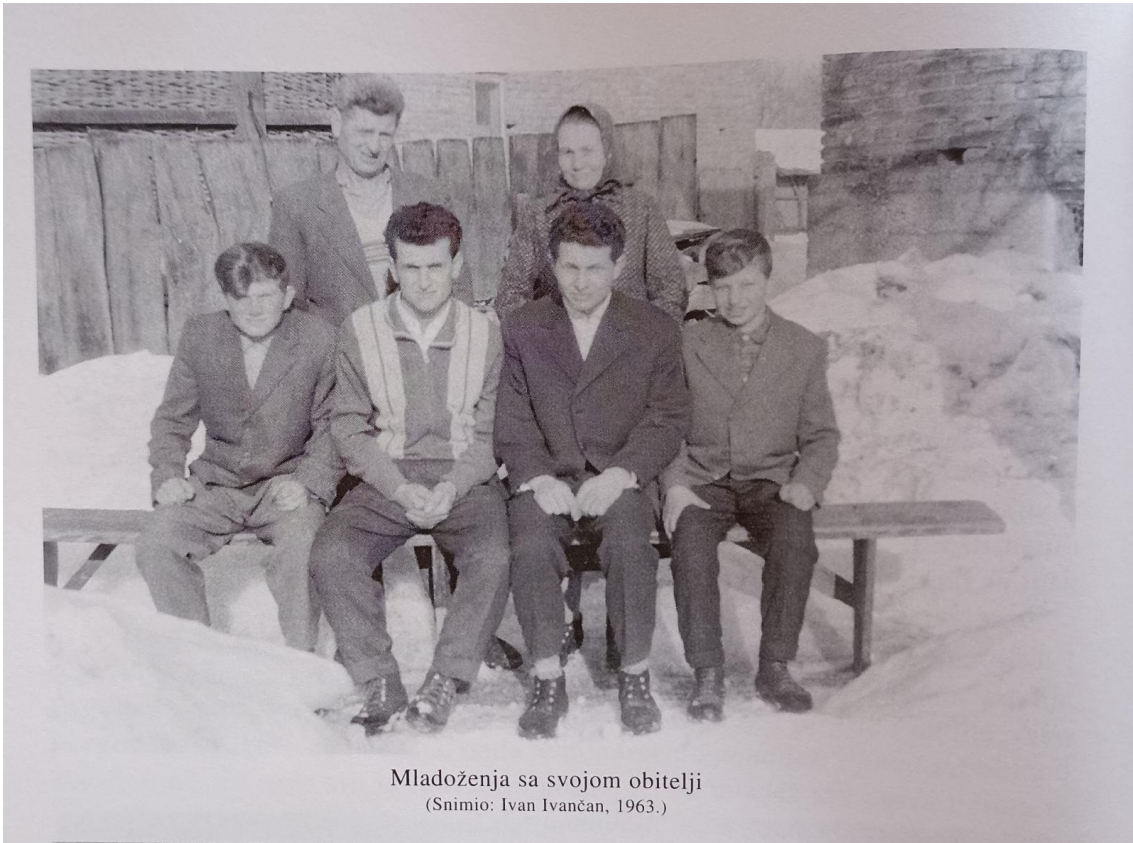
6.2. Muška nošnja

Muškarci su imali jednostavnu odjeću, odnosno nosili su crne hlače, bijele košulje, crne cipele i bijele rukavice.

Autor (M. Dolenc Dravski, 1987.) kaže slijedeće: „Kej se tiče moškarcov, oni so nosili široke gače debeljašne, domače tkanje kej se je reklo „jedno po drugom“. Platno je bilo lensko kej je bilo malo mekše i fineše. Gače so bile „v osem pol“, ače je gazda bil bogateši. Drugač so išle 4-5 pole. Gače so se vezale na svitnjak. Na nogaj so bili opanki. Bogateši so ljudi imeli takorečene „štucne“ zaštrikane doma od pređe ili vone, ili so pak bili takrečeni obojki. Robače so bile bez obešvice, z domačega platna „jedno po drugom“, širokejo rukavov, na kraju rokavov so bile mandete, a rokavi so se vezali z vrpčiom. Gombi so mogli biti, ali so bili domače proizvodnje, dreveni, oblečeni z predom. Za parado, mlajši so ljudi imeli „lajbeca“. Lajbec je bil crni, na šnalo, kej je išel nuz telo, a odzad je bil svetli glot. Na glavu je išel škrljak, ne preveč velikoga pera. Imel je gandlina svilnoga. Bil je nizek (okre 20 centimetrov). Za škrljak se neso nametali nikakvi nakiti (ni pero fazanovo, ni zrno trušljekovo, niti ništ drugo).“

Slika 32 Mladoženja i klenceri. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6

Slika 33 Mladoženja sa svojom obitelji. Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

7. GLAZBENI SASTAV

7.1. Mužikaši

Prema autoru M. Dolencu Dravskom „Virovsko podravsko veselje ne je moći ni zamisliti bez takorečene možike i možikašov, koji – okrom toga kej igrajo- zvađajo razne miguljice, zaguljancijo terajo i speljavajo raznorazne fifeljice i smešice, samo kej bi svatovsko družino čem bolje zabavili.“ Odnosno kaže kako su podravski svati neophodni su bez mužikaša, oni osim što su svirali, izmišljali su svakakve spačke i zezancije kako što bolje zabavili goste. Oko 1950. g. od instrumenata su nosili dvoje hegede²², bajza²³. cimbulje²⁴ i tamburu. Oko 1970. cimbuje su zamijenili sa harmonikom.

Hegede, odnosno violina, gudački je instrument s četiri žice. Sastoji se od tijela, vrata, glave, te gudala. Gudalo se sastoji od struna konjskog repa, te se njime prelazi preko žica. Prelaskom gudala preko žica i pritiskom prstiju žica na vratu instrumenata proizvodi se zvuk. Domaći hegedaši bili su samouki pojedinci koji su se sviranjem bavili prema potrebi, na raznim društvenim događanjima. U današnje vrijeme hegede se više toliko ne sviraju, već su iz zamijenili instrumenti bugarija, bisernica i berda. (Cik, N., 2018.)

Tambura je narodni trzalački instrument koji se svira pritiskanjem žica na vratu instrumenta, te trzalicom u području trupa.

Bajz, odnosno bas, najveći je instrument u glazbenom sastavu koji je svirao na svatima. On je osnova svakog tamburaškog orkestra jer daje ritam, te se svira trzanjem žica trzalicom i pritiskom žica na vratu instrumenta. „Mnogi se sjećaju svatovskih povorki koje su *štrekale*²⁵ na vjenčanje uz patnju mužikaša, a pogotovo *bajsara* koji je ispred sebe nosio *bajsa*. Doduše, nije bio težak, nego nezgrapnan. Zato je svaki *bajsar* morao biti *dečko i pol*. Također je ostalo u sjećanju njegovo mjesto u kući

²² Hegede - violina

²³ Bajz - kontrabas

²⁴ cimbulje - cimbuje

²⁵ Štrekati – u ritmu glazbe hodati u koloni

na svatovima. Nakon svake svirke mužikaši su se odmarali za stolom uz jelo i piće, a *bajs* naslonjen u kutu sobe.“ (Cik, N., 2018.)

Slika 34 Tamburaši s početka ovog stoljeća. I. Ivančan: Narodni plesni običaji Podravine 1, 1989.

Slika 35 I. Ivančan, Molve narodni život i običaj, Molve 1998: Mužikaši u svatovskoj povorci

Mužikaši
(Snimio: Ivan Ivančan, 1963.)

Slika 36 Mužikaši. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Virje. Svirači Lauš, Gašparić, Hontić, Sabolić i Grahovac 1956.

Slika 37 Virovski mužikašil. Ivančan: Narodni plesni običaji Podravine 1, Zagreb 1989

Slika 38 Tamburaški sastav Rusan Virje. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju

8. PJESME I PLESIVI

Plesati se učilo odmalena, gledajući druge članove zajednice na svatovima, čehalcima i ostalim prigodama gdje se plesalo. Plesovi su se najčešće plesali na raskrižjima ulica kako bi se ljudi iz cijelog sela mogli vrlo lako okupiti. Plesala su se kola povodom velikih blagdana, na Uskrs, Tri kralja, te na Božić. Također, veliki plesovi su se održavali oko Nove Godine, te na raznim proštenjima.

Plesovi ovog područja karakteristični su po tome što se izvode u manjim ili većim zatvorenim kolima. Velika kola mogu sadržavati čak i do nekoliko stotina ljudi. Tijekom izvođenja takvih plesova, odnosno kola, plesači su veoma zbijeni zbog toga što se ne primaju sa plesačem do sebe, već pružaju ruke plesaču drugom do sebe. Ruke plesača mogu biti uhvaćene ispred ili iza pojasa plesača do njih. U prošlosti nije bilo rijetko da plesači oforme istospolna kola, odnosno muška ili ženska kola. (Forjan, J.)

Nadalje, u zapadnom dijelu panonske folklorne zone kola pretežito, gotovo uvijek, kreću u smjeru kazaljke na satu. Kretanje u kolu je vrlo blago u oba smjera, dok je jedna od stilskih karakteristika prepoznatljivo drmanje, odnosno način plesanja uz vertikalne titraje. Područje Podravine obilježava veoma oštro drmanje, za razliku od recimo slavonskog područja gdje je drmanje blaže. (Forjan, J.)

„...u prvom slučaju riječ je o trokoraku sheme: osminka, osminka, četvrtinka, pri kojemu je akcenat, tj. Najsnažniji udarac, na prvu osminku. Upravo taj akcenat na prvoj osminki daje kolima stilski jedinstvenu oštrinu.“ (I. Ivančan, 1971.)

Plesove panonske folklorne zone obilježava to što su isključivo uz pratnju pjesme ili su uz pratnju pjesme i glazbe. Veliki dio tekstova pjesama su improvizirani u samom kolu, te se najčešće radilo o dvostihu. Ljudi su opjevali razne strane svog društvenog života, odnosno pjevali su o svojoj majci, svekrvi, ocu, zadrugama, te o raznim prilikama i neprilikama koje su ih zadesile u životu. Poskočice su osim pjesama, bile važne u kolima. Poskočice su stihovi koji imaju istu namjenu kao i pjesme, no one se ne pjevaju već uzvikuju. (Forjan, J.)

„Jedna kazivačica iz Virja kaže da je plesala „doma z metlom. Prijela sam metlu, popevala sam si i plesala. Još sam sestrinu suknju oblekla, kaj se vijorila oko mene.“ Drugi kazivač kaže: „Ja sem imal stareše sestre. Bil sam najmlajši brat. One su se skupile vrpu nedeljni den popolden. Bilo ji je sram iti nekam na ples pa hajd, našle su nekog s dudicama (usna harmonika o.l.l.), onda je on njem igral. I onda so se prijele plesati. Koja je znala malo bolje ta je na muški plesala, a slabeša vuz nju ženski. I tak su se ženske vučile plesati.““ (Ivančan, I., 1996;175)

Nekada su se na virovskim svatima plesali plesovi tanec, polk, drmeš, moldovan, cigansko kolo (kolo za vrijeme kojeg su se izmjenjivali pojedini dijelovi odjeće ili obuče, poput robca, škrljaka, bluze i dr.), čardaši, združeni polk (kojeg su plesale dvije žene i dva muškarca), te seljančica ili takozvano sremsko kolo. U sremsko kolo su se uhvatili cijeli svatovi i plesali gdje kod su stigli, izlazili su kroz vrata i prozore, a plesali su i po krevetima. Neki su se čak znali popeti i na trešnju tijekom kola, a ako je zastavnik dobro platio mužikaše, oni bi svirali i na krovu od kuće. Na svatima su se znali pojaviti bečarci i to po narudžbi onoga koji je imao puno novaca, bečarine. Bečarec se plesao na mužikaškom stolu, kojega su često slomili. Za fašenke mužikaši su svirali ekstra. Fašenki su bile osobe koje nisu bile pozvane na svate, pa su se kostimirali i u nedjelju dolazili k mladi kako bi plesali. (M. Dolenc Dravski, 1987.)

„Vezda se na Vire plešo plesi kojejo negda neje bilo ni za lek. Med takve plese, koji so čez virovske svate, zabave i veselice, majaluse i šarajzlin-bale preleteli, spadajo: kuruzalo, kukunješče, lihtinberg, kazačok, mazurka, tango, valceri, ingliš-valceri, samba, rumba, bugi-vugi, rock and roll, šoteš, četvorka, različite fele slovenskeje polke i tak.

Za starine bilo je i tak: dečki z drugoga sela (Đurđevca, Molve, Novoga Grada, Miholjanec) neso smeli na Viri na ples dojt, a znalo je biti i tak kej neso z jedne strani sela smeli na drugo stran. Dečko je navek išel prosit deklo za ples, a ače neje štela z njem plesati, mogel jo je šupiti, ili ače jo neje šupil neje smela z druge miti plesati to celo večer. Ače je jenomu dečku rekla da neče z njem plesati, a z drugem je išla, znalo je dojt do svađe pak i do točnjave. Itak, negda-negda se je odredilo kej so i dekle imele pravo iti prosit za ples, a to je bilo retke petke. Tomu se reklo „damenbal“. (M. Dolenc Dravski, 1987.) U ovom paragrafu autor (M. Dolenc Dravski, 1987.) govori o modernijim

plesovima koji su se počeli pojavljivati na svatovima u novija vremena, te o pravilima koje je društvo moralo poštivati vezana za plesna događanja. Dakle, zajednice ljudi su bile čvrste i nije bilo dozvoljeno svakome da dolazi na njihova događanja. Također, mlade djevojke nisu imale mnogo izbora ukoliko ih je netko zamolio za ples. Mogle su ili plesati ili odbiti, ali tada je bilo dozvoljeno da ih dečko udari, no ako to nije učinio ona nije smjela ići plesati s nikim drugim ostatak večeri.

Kako su svatovi veliki dio ljudskoga života, ne čudi da postoji mnoštvo pjesama koji opisuju upravo ovaj događaj. Osim što je opjevan sami čin svadbe, mnoštvo pjesama govori o pojavi ljubavi između dvoje ljudi, te o planovima za svadbu, odlasku iz roditeljskog doma, te o dolasku u novu obitelj.

Najprije se stoga pjevaju pjesme o tajnim ljubavima, načinu prosidbe, odnosno snubokima, te o samim zarukama. Zaruke su bile prekretnica u životima mladih ljudi, izazivale su mnoštvo emocija, od veselja pa sve do razočarenja, stoga je dovelo do mnogih pjesama upravo te tematike.

„O djevojičinoj neželjenoj prosidbi govori pjesma:

POD OBLOKOM MELIN MELJE

Pod oblokom melin melje,
čuješ dragi kaj nam vele?
Čuješ, dragi, kaj nam vele,
da nam bude razdruženje?!
Nek' nam veli ko kaj kani,
ja se tebe ne okanim.
Na iži so tri obloka,
pod sakojem tri snoboka.
Si so cucki zalajali
i snuboke rasterali.
A mlada je zaplakala,

mladoženju ne imala.“ (Janaček-Kučinić, S.,1985.)

No, iako je bilo tužnih pjesama kao što je „Pod oblokom melin melje“, više je pjesama prevladavalo u veselom tonu i ostvarenju želja mladih ljudi.

U POLJU VRČAK OGRAĐEN

U polju vrčak ograđen,
pun mi je rožic zasađen.

O ružo moja rumena,
ne cvati jako zarana,
nemam te komu trgati go.

otac mi, majka starenj,
bratac mi, sestra maleni,
a dragi mi je daleko.

Do mojeg dragog devet gor
i deseta je zelen bor,
i pod borom je zlatan stol,
a oko stola klopčice.

Na njima sedi dragi moj,
srebrnom kupom napaja
za naše prvo ljubljenje,
za koje ne je nišče znal,
neg' jedna drobna ftičica,
koja je glasa raznesla:
od tvog(a) oca do moga,
od tvoje majke do moje,

od tvoga braca do moga,
od tvoje sestree do moje,
od tvoga roda do moga,
dok dođem bliže dragoga.

„Ovu pjesmu je napisao F. Židovec u Kalinovcu, a pjevale su mu vrlo stare žene.“
(Janaček-Kučinić, S.,1985.)

Kao što je spomenuto u prethodnim poglavljima nakon snubokov, odnosno zaruka, a prije samog vjenčanja idu posteljari koji prevoze stvari buduće mladenke u njezin budući dom o čemu govore i sljedeće pjesme.

KREĆU KOLA

Kreću kola iz majkina dvora.

Kreću kola iz majkina dvora.

Svaka majka zaplakati mora.

Plači, majko, makar ti se neće!

Plači, majko, makar ti se neće!

Sad ti kćerka iz dvorišta kreće.²⁶

²⁶ Prema Janaček-Kučinić, S.,1985 ovu su pjesmu pjevale Ana Pecimotika i Keka Čupen, a zabilježio ju je M. Dolenc u Pitomači.

ZLETELA JE FTICA

Zletela je ftica z majkinoga krilca

Pak je odletela vu dragoga dvore.

Dragoga so dvori

Lepo ograđeni,

Lepo ograđeni,

Lepo ograđeni,

Smiljem i bosiljem.

Janaček-Kučinić, S. navodi kako se pjesma „Vu polju nam trava detelina“, pjevala kada se dolazilo po mladu, te da se spominjanjem Kosovog polja u pjesmi želi naglasiti mladoženjin dug put do mladenke.

VU POLJU NAM TRAVA DETELINA

Polegla je ju livadi trava,

ku mi gaze tri divojke mlade.

Svaka nosi srpa za pojasom,

s kem so žele detelinu travu.

Kaj nažele, sve pred konje dale:

-Pijte, jed'te, moga braca konji,

jal' pojdete na daleke pute.

Dok prejdete tri brega visoke,

dok prejdete tri grabe (široke),

dok prejdete tri mosta kovane,
dok dojdete na Kosovo polje,
bote vidli divojkine dvore,
di divojka s perom dvore zmeče.
Za njom majka redom stole meče.

(a) na stole pisane stoljnjake.

Na stoljnjake bele tanjere,
gde se dragi na večerku spravlja.

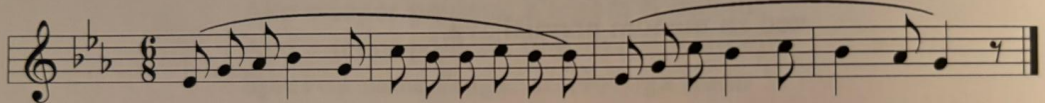
Na divojke venec poprhava,

a junaku prsten počvenkava. (Janaček-Kučinić, S.,1985;85)

BOG NAM JE STVORIL ZEMLJICU

Bog nam je stvoril zemljicu
Zemljica rodi trseka,
Trsek nam rodi grozda dva;
Prvi je grozdek Ivina,
Drugi je grozdek Janena.
Bog ih poživi obadva,
Bog nas poživi se skupa. (Janaček-Kučinić, S.,1985.)

38.
(Eva Ivančan 1955. Molve)

Bog nam je stvo - ril ze - mlji - cu ze - mlji - cu; Bog nam je stvo - ril ze - mlji - cu.

108

Slika 39 Notni zapis pjesme Bog nam je stvoril zemljicu. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

38.a
(Eva Ištvan 1955. Molve, zapisao Zlatko Špoljar)
(Vidi note na str. 148)

Bog nam je stvoril zemljicu,
zemljica rodi trseka
trsek nam rodi grozda dva.
Prvi je trsek Ivina
drugi je trsek Marena
Bog ih poživi obadva.
Bog nas poživi se skupa.

Bog nam je stvoril zemljicu
zemljica rodi trseka
trsek nam rodi lozicu
lozica rodi dva grozda:
prvi je grozdek Ivina
drugi je grozdek Marica.
Bog je poživi obedva
Bog nas poživi se skupa!

(Pjeva se kad mladenci sjedaju za stol)

Slika 40 Tekstni zapis pjesme Bog nam je stvoril zemljicu. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Svadbeni ples vanjkušec je kolo koje se pleše prilikom mladenkinog odlaska iz doma njezinih roditelja. „VAN(J)KUŠEC dio svadbenog ceremonijala u Virju, Đurđevcu, Novom Virju, Šemovcima, a možda i po drugim podravskim mjestima...vanjkušec se na Vire pleše predi nego kej bodo išli fkraj od mladenkine hiže k mladoženjini. Najprije

zemuje vanjkušeca takrečeni starešina pri mladenki. Od toga vanjkušece hiti pred prvo podsnehanjo (žena svatovskoga starešine), naklekeč se kušnu, digno se, otplešo dva-tri plesa (dondara) i ide se odnovič. Prva podsnehanja hiče vanjkušeca pred svatovskoga starešino, svatovski starešina pred mlado, mlada pred mladoženjo, mladoženja prvi klincerici, klincerica svojemu klinceru i tak dogoder se si ne obredajo. Kej se pak tiče pjesme, njo je moči čuti na svate v Đurđevcu, na Drenovici, Grkinaj kakti i na Vire“ (Janaček-Kučinić, S. 1985., str. 89)

Dakle, ples započinje tako da domaći starešina baci vanjkušeca pred ženu svatovskoga starešine, odnosno prvu podsnehalju, klečeći se poljube, dignu i otplešu dva-tri plesa i sve to se ponavlja. Žena svatovskog starešine ga baca pred svatovsku starješinu, svatovski starješina pred mladenku, mladenka pred mladoženju, mladoženja pred prvu klencericu, prva klencerica svome klenceru i tako redom dok se svi ne izredaju.

IGRAJ KOLO, IGRAJ KOLO U DVADESET I DVA

Igraj kolo, igraj kolo vu dvadeset i dva!
Hej-haj, ružice, vu dvadeset i dva!
Vu tom kolu, vu tom kolu lepi pari plešo!
Hej-haj, ružice, lepi pari plešo!
Ljub'te, pari, ljub'te, pari, koga vas je volja!
Hej-haj, ružice, koga vas je volja!
Ili mene, ili mene, il' koga do mene!
Hej-haj, ružice, il' koga do mene!
Samo najte, samo najte crnoga Cigana!
Hej-haj, ružice, crnoga Cigana!
Koji puši, koji puši lulico duhana!
Hej-haj, ružice, lulico duhana!

(Franca Ivančan 1955. Repaš)

A

I-graj ko-lo i-graj ko-lo na dva-de-set i dva /i ha haj Ru-ži-ce/ na dva-de-set i dva

B

sad se vi-di sad se zna ko-ji ko-ga rad i-ma sad se vi-di sad se zna ko-ji ko-ga rad i-ma.

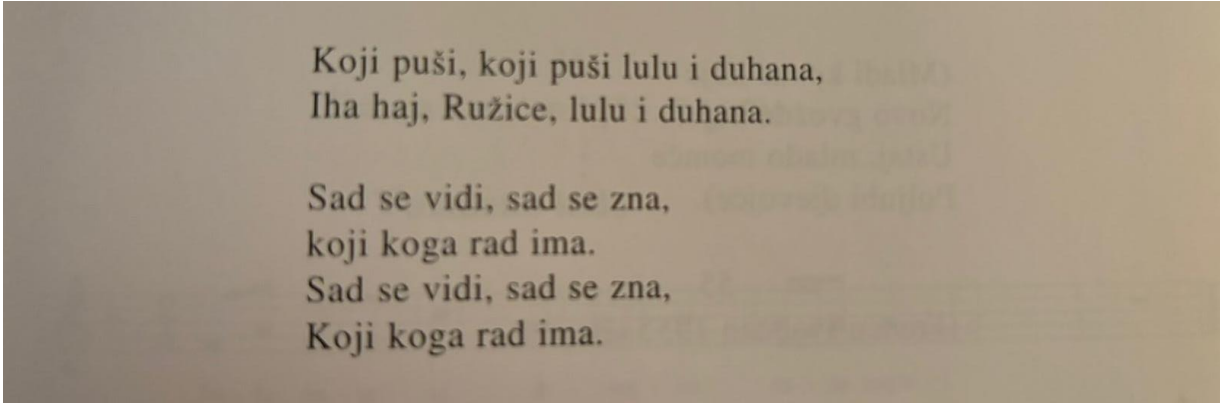
Igra kolo, igra kolo na dvadeset i dva
 Iha haj, Ružice, na dvadeset i dva
 U tom kolu, u tom kolu lepi Ivo pleše
 Iha haj, Ružice, lepi Ivo pleše!

Al ti Ivo al ti Ivo crne joči ima,
 Iha haj, Ružice, crne joči ima.
 Da me hoče, da me hoče pogledati š njima,
 Iha haj, Ružice, pogledati š njima!

I još Ivo, i još Ivo lepe roke ima,
 Iha haj, Ružice, lepe roke ima.
 Da me hoče, da me hoče zagrliti š njima,
 Iha haj, Ružice, zagrliti š njima!

Al ti Ivo, al ti Ivo medna usta ima
 Iha haj, Ružice, medna usta ima.
 Da me oče, da me oče poljubiti š njima,
 Iha haj, Ružice, poljubiti š njima!
 Ili mene, ili mene il koga do mene
 Iha haj, Ružice, il koga do mene.
 Ljubi, Ivo, ljubi, Ivo, koga ti je drago
 Iha haj, Ružice, koga ti je drago!

Samo nemoj, samo nemoj koga nemaš rado,
 Iha haj, Ružice, koga nemaš rado.
 Ljubi mene, samo nemoj crnog Ciganina,
 Iha haj, Ružice, crnog Ciganina.

Koji puši, koji puši lulu i duhana,
Iha haj, Ružice, lulu i duhana.

Sad se vidi, sad se zna,
koji koga rad ima.
Sad se vidi, sad se zna,
Koji koga rad ima.

Slika 42 Nastavak tekstnog zapisa pjesme Igra kolo na dvadeset i dva. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Još jedan obredni svadbeni ples se izvodio prilikom odlaska za stol, a išao je uz pjesmu Tronjaka, baba, tronjaka²⁷.

TRONJAKA, BABA, TRONJAKA

Tronjaka, baba, tronjaka.

Tronjaka, baba, tronjaka.

Sekiru, dedek sekiru.

Sekiru, dedek sekiru.

Bičoka, dečec, bičoka.

Bičoka, dečec, bičoka.

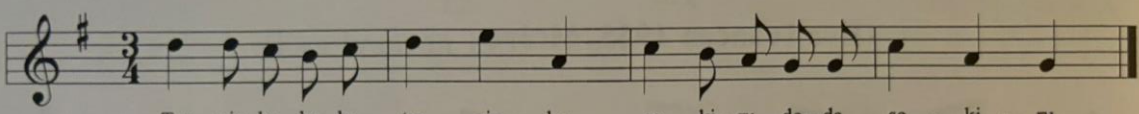
Kuhaču, baba, kuhaču.

Kudelju, dekla, kudelju.

Kudelju, dekla, kudelju. (Janaček-Kučinić, S. 1985.)

²⁷ „TRONJAK (ili TROLJNJAK) mogao bi – možda- biti i „rolnjak“ (od njem. Rollen- kotrljati, valjati) kao naziv za sredstvo (alatku) kojom se nekada glačalo rublje. Bijaše sasvim nalik na napravu kojom se u Podravini razvlačilo tijesto (podravski naziv „cepec“ ili u nekim mjestima „sukač“). Oprano platno razložilo bi se na stol, dobro navlažilo, a zatim se stavljao „cepec“ (sukač), a da bi težina bila veća, na „cepec“ je u korito išlo kamenje ili pak malo dijete. Zatim je počelo valjanje platna.“ (Janaček-Kučinić, S. 1985., str. 89)

17.
(Eva Ivančan 1955. Molve)

Tro - nja - ka, ba - ba, tro - nja - ka, se - ki - ru, de - da, se - ki - ru.

Tronjaka baba tronjaka
sekiru deda sekiru
kanticu sneha kanticu
balticu dečkov balticu
(bičoka dečkov bičoka)

17.a
(Franjo Kovačić 1935. F. Židovec)

Tronjaka baba, tronjaka
Sekiru, deda, sekiru.

Slika 43 Tekstni i notni zapis pjesme Tronjaka baba tronjaka. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

Kao što se može vidjeti iz prethodnih pjesama, pjesme vezane za svatovske običaje su prepune raznih emocija, te se može uočiti naglašeni naturalizam. Kako su svatovi društveni događaj, u pjesmama se također može pronaći i humor, te ironija i sarkazam koje su pratile razne smicalice koje su ljudi radili kako bi se još više zabavili. Jednu od tih smicalica možemo vidjeti na Slici 45 na kojoj su prikazani svirači koji su se popeli na krov kuće i tamo zaszvirali.

Slika 44 Mužikaši sviraju na krovu 1968. I. Ivančan: Molve narodni život i običaj, Molve 1998

Sljedeće slike prikazuju neke od pjesama koje su se u Podravini, pa i u Virju često izvodile na raznim društvenim događanjima pa tako i vjenčanjima, a možemo uvidjeti kako i u njima prevladava ljubavna tematika.

Ja sam crni ja cr-ne o-či ja i-mam cr-ne o-či
 ka-o ora-na ja po-lju-bim svog dra-ga-na ja sam cr-ni ja.

Ja sam crni ja,
 Crne joči ja imam.
 Crne joči kano vrana,
 Ja poljubim svog dragana,
 Ja sam crni ja.
 Ja sam mala ja,
 Medna usta ja imam.
 Medna usta kano šećer,
 Dođi dragi svaku večer,
 Da te ljubim ja.
 Tiha nojca je.
 Mjesec ne sjaje.

Slika 45 I. Ivančan: Narodni plesni običaji Podravine 1, Zagreb 1989: Tekst pjesme Ja sam crni ja

21.
(Eva Ivančan 1955. Molve)

Cve-tje mo-je ja bi te-be bral/a/ cve-ti-će mo-je ja bi te-be bral/a/
 haj mi-li moj haj dra-gi moj cve-tje mo-je ja bi te-be bral/a/
 cve-ti-će cr-le-no ze-le-no ju-na-ko-vo sr-će-ce u-vek ve-se-lo.

Cvetje moje ja bi tebe brala
 ali ne znam kome bi te dala.
 Ako bi te nedragomu dala
 nedrag bi se po ulici štimal
 "To je meni ma nedraga dala."

Slika 46 Tekstni i notni zapis pjesme Cvetje moje ja bi tebe brala. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

19.
(Eva Ivančan 1955. Molve)

Pu - ne škri - nje i ham - ba - re /oj le - po la - do la - do la - do./

Pune škrinje i hambare
Oj lepo lado, lado, lado
Či to žnjaci v ravnem polju
Oj lepo lado, lado, lado

Slika 47 Notni i tekstni zapis pjesme Pune škrinje i hambare oj lepo lado. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

To su žnjaci Pintarovi
Oj lepo lado, lado, lado
Što im nosi rani obed
Oj lepo lado, lado, lado
Mlada sneha Katarina
Oj lepo lado, lado, lado.

Slika 48 Tekstni zapis pjesme Pune škrinje i hambare oj lepo lado. Ivančan, I., (1998., 28.10.)

9. SVATOVI U DANAŠNJE VRIJEME

„U današnje vrijeme svatovi traju jedan dan tj. Jednu noć pa svi ti običaji idu u zaborav. Sve je manje narodnih nošnji koje su zamijenile večernje haljine, a umjesto plesanja vanjkušeca sada je moderno bacanje buketa i skidanje podvezice.“ (M. Ivančan, 2022., usmena predaja)

Kao što kazivačica M. Ivančan navodi u današnje vrijeme vjenčanja su nešto drugačija nego što se to nekada odvijalo. Više se ne obraća tako velika pozornost tko se za koga udaje, odnosno ženi kao što se to nekada zamjećivalo. Također, danas najčešće svatko uzme onaj komadić tradicije koji mu najviše odgovara. Ne ide se na ples oko zdenca, te se ne nose svete slike na kolima, isto tako više ne prevoze ormare, krevete i ostale stvari k mladoženji. Vrijeme je dovelo do značajne promjene u društvu koja takve običaje stavlja u zaborav. Mladi ljudi u današnje vrijeme prije ženidbe često isprobavaju zajednički život tako da potrebe za posteljarima u svatovima nema. Na dalje sloga gotovo cijelog sela koja je nekada postojala prilikom pripremanja svatova gotovo da je nestala. Susjedi više nisu toliko bliski, tako da vjenčanje organiziraju sami mladenci uz gdje koju pripomoć roditelja, kumova i prijatelja. Za razliku od nekadašnjeg prikupljanja troška za izradu kolača i jela, sada se takve usluge traže od raznih obrta koji to urade umjesto kućedomaćina.

Ono što se od tradicije najviše zadržalo je naravno odlazak u crkvu na vjenčanje, iako ima sve više mladenaca koji se odlučuju na vjenčanje u matičnom uredu. No, zasada je takvih još uvijek malo zbog religioznog odgoja koji prevladava u ovome kraju. Nadalje, zastavnici su još uvijek nezaobilazni dio svakog vjenčanja jer je njihova uloga itekako značajna kako bi se ljudi što bolje zabavili. Pa tako i danas kao i nekada ljudi znaju raditi smicalice, no sada ih ne rade mladencima, već zastavnicima. Zastavnik je dužan u svakom trenutku znati gdje je njegova zastava, te ako mu ju u nekom dijelu oduzmu, dužan je odraditi određeni zadatak kako bi ju osvojio natrag. Osim smicalica koje se smišljaju za zastavnika, jedna od njih je smicalica i za samog mladenca. U nekim kućanstvima običaj je da kada mladoženja dođe po mladu, mora ju „otkupiti“ od starješine kuće. Kod nekih se znaju vidjeti razni zadatci za mladoženju, koji su prilagođeni vrijednostima koje starješina želi od svojega zeta, pa tako se znalo dogoditi da mladoženja mora pokazati

vještinu piljenja drva, ispijanja gemišta ili slične stvari koje su mu zadali. Nadalje, ponekad umjesto mladoženjine odabranice izvedu iz kuće „lažnu mladu“, odnosno to je najčešće muškarac obučen u bjelinu nalik na vjenčanicu, te mu je preko glave veo kako bi se prekrilo da je to on. No, naravno uz to slijedi i mnogo pošalica i dogovora, dok ne dođu do toga da iz kuće dođe prava mladenka.

Pravi podravski, pa tako i virovski svatovi, nisu pravi bez odgovarajuće glazbene pratnje. Današnji mužikaši se okupljaju kod mladoženje u dvorištu, te zajedno sa svim uzvanicima i mladoženjom prate put do mladenkine kuće, gdje se nastavlja svirati do odlaska u crkvu. Prilikom pregovora oko mlade često se može čuti pjesma:

Izađi mala, izađi mala, izađi bar na čas

Hoću da te vidim, hoću da te ljubim

Hoću da ti čujem glas

Izađi mala, izađi mala, izađi bar na čas

Hoću da te vidim, hoću da te ljubim

Hoću da ti čujem glas

Također, za razliku od današnjih svatova, prijašnji su imali daleko drugačije pjesme, no sastavi svirača su donekle ostali jednaki. Cimbule su zamijenili bubnjevi, dok su se žičana glazba zadržala do danas, uz poneke preinake i uvođenje bas gitare ili električne gitare. Također, ženska odjeća se značajno promijenila, iako je bijela boja i dalje ostala kao bitan detalj mladenkine odjeće, haljine su bogatije, veće i s mnoštvo detalja. Odjeća za muškarce se nije značajno promijenila, iako se određeni mladoženje znaju odlučiti i na nešto odvažnije odijelo od klasičnog crnog. Što se tiče uloga osoba koje sudjeluju u činu svatova, neke od njih su s vremenom izgubile na važnosti. Primjerice, starješina obitelji više nije toliko značajna uloga kao što je nekad bila. Glavne osobe u današnje vrijeme su sami mladenci, te nakon njih kumovi i barjaktar, čija je uloga ostala nepromijenjena do danas. Također, trajanje samih svatova više ne traje nekoliko dana kao što je nekada, već samo jedan dan, a pretežno se radi o petku ili suboti. Za razliku od prijašnjih vremena gdje su za svatove ljudi uz pomoć drugih sami pripremali kolače i ostale stvari potrebne

za doček gostiju, u današnje vrijeme budući mladenci odabiru usluge obrta koji to rade umjesto njih stoga nije potrebno toliko vrijeme za pripremu.

10. ZAKLJUČAK

Svatovi važna su sastavnica društvenog života svakog pojedinca. Iako se mnogi dijelovi obnašanja tradicije svatova razlikuju od današnjih, još uvijek postoje dijelovi koji su se zadržali i duboko su utkani u tradiciju zavičaja iz kojeg ljudi dolaze. Sloga društva u pripremanju svatova jasno je vidljiva i iako je manje zastupljena danas, još uvijek se u manjim mjestima, poput Virja, može pronaći. Sloga među ljudima nije važna samo prilikom organizacije društvenih događaja poput svatova, već je važna za cjelokupnu dobrobit zajednice.

U našoj profesiji kao učitelja, izrazito je važno poučavati djecu o kulturi i običajima uz koje odrastaju, jer oni postaju dio njihovog vlastitog identiteta što je važna sastavnica identiteta svake osobe. Upoznavanjem djece sa običajima njihovog rodnog kraja omogućuje im bolju integraciju i socijalizaciju u društvu, pa ih tako i potičemo da budu aktivni članovi svoje zajednice. Potičući djecu na aktivno sudjelovanje u zajednici razvijamo i društvo kao cjelinu, a upravo iz primjera prijašnjeg načina pripreme vjenčanja možemo uvidjeti koliko je važna sloga i pomoć bližnjima, te im te vrijednosti tako možemo približiti.

Već u vrtićima, pa tako i u školama podravskog kraja često se mogu vidjeti da etno skupine reproduciraju upravo svatovske običaje, stoga se može zaključiti da ljudi cijene svoju tradiciju i prenose ju na mlađe generacije. Uvježbavanjem svatovskih običaja, odnosno pjesma i plesova koji se uz njih vežu, kod djece se potiče razvoj motoričkih vještina, osobito spretnost i koordinacija pokreta, potiče se koncentracija za izvršavanje određenih zadataka, te se jača samopouzdanje. Osim toga razvija se osjećaj za ritam, sposobnost pamćenja prilikom uvježbavanja pokreta, melodije i teksta pjesama, te kontrola glasa.

11. LITERATURA

1. Dolenc Dravski, M., (1987). Svadbeni običaji Podravskog mjesta Virje. *Zbornik III, Virje na razmeđu stoljeća (65-81):*, Virje: Zavičajni muzej Virje
2. Ivančan, I., (1996). *Narodni plesni običaji u Hrvata*. Zagreb: Hrvatska Matica iseljenika: institut za etnologiju i folkloristiku
3. Ivančan, I., (1989). *Narodni plesni običaji Podravine 1*. Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske
4. Ivančan, I. (1998). *Molve - narodni život i običaji*. Koprivnica: Općinsko poglavarstvo Molve „Mali princ“ d.o.o. Koprivnica
5. Janaček Kuničić, S. (1985.) *Zemlje podravske glas*. Đurđevac: SIZ za kulturu i informiranje općine Đurđevac i Skupština općine Đurđevac
6. Matišin, M., (2000). *Virje na kraju XX. Stoljeća: Ljudi i događaji*. Virje: Zavičajni muzej - Virje
7. Usmena predaja, Ivančan, M., rođena 10.08.1956., Virje, 19.12.2020. i 15.04.2022.
8. Tomec, J., (2021). *Virje 1897.-1904.: VIII.C. Porod, ženidba, smrt*. Zagreb-Virje: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Općina Virje

Popis elektronskih priloga i slika

1. Cik, N., (2018., 25.10.) „*Jegede*“/violina. Pribavljeno 27.12.2023. sa <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/8433>
2. Cik, N., (2018., 25.10.) „*Bajs*“. Pribavljeno 27.12.2023. <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/7742>
3. Forjan, J., Hrvatski folklor: Panonska zona. Pribavljeno 27.12.2023. sa <https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>
4. Film Čehaljec. Pribavljeno 2.5.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=pJ32PhRGcXw>
5. HPD "Ferdo Rusan" Virje, Podravina. (audio). Pribavljeno 2.5.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=-vhns7IZTOU>

6. HPD „Ferdo Rusan“ Virje, Podravski čardaš (audio). Pribavljeno 2.5.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=zfbnEwN9NyE>
7. HFD „Ferdo Rusan“, Virje, Lepa Anka kolo vodi (audio). Pribavljeno 2.5.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=d3rA-HuIfy4>
8. Virje. *Hrvatska enciklopedija., mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2023., Pribavljeno 27.12.2023. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/virjehttps://tzp-sredisnja-podravina.hr/svatovski-obicaji-u-novigradu-podravskom/?fbclid=IwAR0RgY6HLDrr90Pex7UjOgW7sz961aVW5kJsc8mTJiWQKRwJxa5BNV9600A>

Slika 1 Prostor Panonske folklorne zone. Pribavljeno 26.8.2024. sa https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php	3
Slika 2 Čehaljec. Pribavljeno 26.8.2024. sa https://www.youtube.com/watch?v=pJ32PhRGcXw&t=3437s	5
Slika 3 Žene na čehaljcu. Pribavljeno 26.8.2024. sa https://www.youtube.com/watch?v=pJ32PhRGcXw&t=3437s	6
Slika 4 Mladoženja ide pozivati svatovske uzvanike. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	7
Slika 5 Žene sa svatovskim kolačima. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6	9
Slika 6 Zapis troška sa svatova 1993. godine M. Ivančan	10
Slika 7 Zapis žena koje su sudjelovale u organizaciji svatova 1993 godine iz privatne bilježnice M. Ivančan	11
Slika 8 Posteljari. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	13
Slika 9 Pogačari. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	13
Slika 10 Posteljari. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6	14
Slika 11 Mladenci pred okićenim kućnim ulazom. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	14
Slika 12 Dolaze svatovski uzvanici. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	17
Slika 13 Okupljanje svatova. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	18
Slika 14 Svatovski stol. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	20
Slika 15 Okupljanje svatova. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	21
Slika 16 Svatovi. Ivančan, I. (1998., 28.10.)	22
Slika 17 Slikanje s mladencima. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	23
Slika 18 Svadbena fotografija. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6	23
Slika 19 Svadbena povorka. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju.	24
Slika 20 Svatovske maškare. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	25
Slika 21 Svatovske maškare (krupni plan). Ivančan, I., (1998., 28.10.)	25

Slika 22 Svatovska povorka ide "na vodu" kroz selo. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	27
Slika 23 Formiranje svatovske povorke. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	28
Slika 24 Svati idu na zdenec . M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	30
Slika 25 Ples na zdencu. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	30
Slika 26 Svati na zdencu. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	31
Slika 27 Virovski čehaljec. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	32
Slika 28 Podravski svati. Pribavljeno 26.8.2024. sa https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/vijesti/kultura/premijera-na-taraci-revelina-lindovi-39-podravski-svati-39-odusevili-publiku-556734#&gid=1&pid=2	33
Slika 29 Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	34
Slika 30 Mladenci (krupni plan). Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	35
Slika 31 Mladenka s "klencerom" i "klincericom". Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	35
Slika 32 Mladoženja i klenceri. Virje na razmeđu stoljeća, Zbornik 6	37
Slika 33 Mladoženja sa svojom obitelji. Mladenci. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	38
Slika 34 Tamburaši s početka ovog stoljeća. I. Ivančan: Narodni plesni običaji Podravine 1, 1989. 40	
Slika 35 I. Ivančan, Molve narodni život i običaj, Molve 1998: Mužikaši u svatovskoj povorci.....	41
Slika 36 Mužikaši. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	41
Slika 37 Virovski mužikašiI. Ivančan: Narodni plesni običaji Podravine 1, Zagreb 1989	42
Slika 38 Tamburaški sastav Rusan Virje. M. Matišin, Virje na kraju XX. stoljeća kroz pisanu riječ i fotografiju	42
Slika 39 Notni zapis pjesme Bog nam je stvoril zemljicu. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	50
Slika 40 Tekstni zapis pjesme Bog nam je stvoril zemljicu. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	50
Slika 41 Tekstni i notni zapis pjesme Igra kolo na dvadeset i dva. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	52
Slika 42 Nastavak tekstnog zapisa pjesme Igra kolo na dvadeset i dva. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	53
Slika 43 Tekstni i notni zapis pjesme Tronjaka baba tronjaka. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	54
Slika 44 Mužikaši sviraju na krovu 1968. I. Ivančan: Molve narodni život i običaj, Molve 1998	55
Slika 45 I. Ivančan: Narodni plesni običaji Podravine 1, Zagreb 1989: Tekst pjesme Ja sam crni ja.56	
Slika 46 Tekstni i notni zapis pjesme Cvetje moje ja bi tebe brala. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	56
Slika 47 Notni i tekstni zapis pjesme Pune škrinje i hambare oj lepo lado. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	57
Slika 48 Tekstni zapis pjesme Pune škrinje i hambare oj lepo lado. Ivančan, I., (1998., 28.10.)	57